ROZWÓJ POLSKI WSCHODNIEJ
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

KIERUNEK WSCHÓD

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Fundusze Europejskie - dla rozwoju Polski Wschodniej

GMINA ŻMUDŹ

„Jedź na Żmudź”

Położenie

Gmina Żmudź położona jest w południowo-wschodniej części powiatu chełmskiego, we wschodniej części województwa lubelskiego, w niedalekiej odległości od miasta Chełm. Powierzchnia Gminy wynosi 144 km^2, którą zamieszkuje 3,3 tysiąca osób. Gmina graniczy z sześcioma gminami:

- od południa z gminą Białopole,
- od wschodu z gminami: Dorohusk i Dubienka,
- od północy z gminą Kamień,
- od zachodu z gminami: Leśniowice i Wojsławice.

Gmina Żmudź posiada malowniczy i urozmaicony krajobraz, gdyż zachodnia część Gminy leży na wyżynnych Działach Grabowieckich, a wschodnia w nizinnym Obniżeniu Dubienki. Większość terytorium Gminy uznano za cenną przyrodniczo i poddano ochronie za pomocą dwóch obszarów chronionego

Widok z lotu ptaka na zalew „Dębowy Las”

Budynek Urzędu Gminy Żmudź

krajobrazu, rezerwatu i pomników przyrody. W całej Gminie przetrwały do dzisiaj liczne zabytki. Warto tu zajrzeć o każdej porze roku, by nacieszyć się ujmującym pejzażem, ciekawymi zabytkami i skarbami przyrody. Gmina Żmudź zaprasza do siebie. Mieszkańcy są tutaj otwarci, mili, sympatyczni i urzekają nadzwyczajną gościnnością.

Zalew „Dębowy Las" w zimowej szacie

Historia

Żmudź swą intrygującą nazwę zawdzięcza osadnikom z terenu nadbałtyckiej Żmudzi, którzy otrzymali tę ziemię w nagrodę za zasługi w bitwie pod Grunwaldem w 1410 roku. Nawiązanie do tego wydarzenia widać w herbie Gminy, przedstawiającym niedźwiedzia w łodzi, a właśnie to zwierzę umieszczono w godle dawnego Księstwa Żmudzkiego. Pierwsze zapisy o Żmudzi pochodzą z 1443 roku, dokumenty te potwierdzają przynależność miejscowości do parafii rzymsko-katolickiej w Chełmie. W roku 1595 diecezja chełmska przystąpiła do unii z Rzymem, co miało istotne znaczenie dla tych terenów w przyszłości. U schyłku I Rzeczypospolitej po I rozbiorze

Pomnik Niepodległości w Klesztowie

Kopiec Józefa Piłsudskiego w Wołkowianach

Polski granica między Polską a Austrią przebiegała wzdłuż biegu rzeki Udal, dopiero na podstawie umowy między dwoma krajami w 1776 roku tereny te znowu powróciły do Polski.

Pod koniec XIX w. Żmudź była siedzibą gminy oraz sądu gminnego. Po utworzeniu w 1912 r. guberni chełmskiej tereny Gminy Żmudź weszły w jej skład, a w 1915 r. w wyniku ofensywy państw centralnych front przesunął się na wschód i Żmudź trafiła pod okupację austriacką. W okresie II wojny światowej na terenie Gminy Żmudź istniał obóz jeńców radzieckich.

Po zakończeniu II wojny światowej nastąpiły na tych terenach ogromne migracje ludności, Ukraińców przesiedlono za Bug, na ten teren napłynęła ludność z Wołynia, Polesia i Podola.

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Żmudzi

Ołtarz w Kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Żmudzi

Zabytki

Na terenie Gminy występują liczne obiekty zabytkowe:

1) w miejscowości Dryszczów:
- krzyż kamienny z XIX wieku,
- drewniana kapliczka św. Jana Chrzciciela na źródle z 1857 roku.

Młyn wodno-gazowy w Pobołowicach

2) w miejscowości Klesztów:
- architektoniczny zespół sakralny: kościół rzymskokatolicki z 1772 r. wraz z wyposażeniem wnętrza w zabytki ruchome, dzwonnica, przytułek, dom kościelny, plebania wraz z częścią działki.

3) w miejscowości Pobołowice:
- młyn wodno-gazowy,
- cmentarzyska kurhanowe.

4) w miejscowości Puszcza:
- murowana kapliczka św. Jana Nepomucena z 1 poł. XIX wieku.

Krzyż prawosławny

Wnętrze Kościoła w Klesztowie

5) w miejscowości Wólka Leszczańska:

- murowany zajazd z 1795 r.,
- pozostałości zespołu dworsko-parkowego-park podworski z 1874 r.

6) w miejscowości Żmudź:

- kościół drewniany (dawna cerkiew greckokatolicka) z 1753 roku,
- dzwonnica drewniana z końca XVIII wieku,
- murowana kapliczka z końca XIX wieku,
- murowany budynek Urzędu Gminy z 1905 roku,
- pozostałości zespołu dworskiego,
- murowana gorzelnia i magazyn z XIX wieku.

Zespół Sakralny w Klesztowie

Wnętrze Kościoła w Klesztowie

Ponadto w Gminie znajdują się również cmentarze i mogiły:

- miejscowość Bielin – cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku,
- miejscowość Klesztów – cmentarz rzymskokatolicki z 1 poł. XX wieku,
- miejscowość Leszczany – cmentarz greckokatolicki z 1 poł. XIX wieku, cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku, cmentarz prawosławny z końca XIX wieku,
- miejscowość Pobołowice – cmentarz prawosławny z 2 poł. XIX wieku,
- miejscowość Roztoka – cmentarz prawosławny z 1 poł. XX wieku,
- miejscowość Syczów – cmentarz ewangelicki z XIX wieku,
- miejscowość Żmudź – cmentarz rzymskokatolicki z 2 poł. XIX wieku, cmentarz jeńców radzieckich z XX wieku.

Aleja spacerowa w parku podworskim w Wólce Leszczańskiej

Kapliczka w Żmudzi

Kultura

Głównym ośrodkiem kulturalnym Gminy Żmudź jest Gminny Ośrodek Kultury w Żmudzi. W budynku Ośrodka mieści się Gminna Biblioteka Publiczna, kafejka internetowa oraz sala widowiskowa. Ośrodek prowadzi działalność: rozrywkową (dyskoteki, zabawy, imprezy masowe, bale), sportową (turnieje tenisa stołowego, piłki siatkowej, zawody strzeleckie, turnieje piłki nożnej), edukacyjną (wycieczki krajoznawcze połączone z konkursami plastycznymi, wyświetlanie lektur szkolnych, filmów przyrodniczych, nauka podstaw informatyki), kulturalną

Wnętrze młyna w Pobołowicach

Zbiory Etnograficznej Izby Regionalnej w Stanisławowie

(wystawa prac malarskich, spotkania z twórcami ludowymi, koncerty muzyczne, spotkania z aktorami i pisarzami).

Etnograficzna Izba Regionalna w Stanisławowie, która funkcjonuje w budynku po szkole podstawowej w Stanisławowie posiada zgromadzonych ponad sto eksponatów. Izba jest odwiedzana przez wycieczki szkolne jak również przez pojedyncze osoby.

Wystawa prac malarskich

Kościół w Żmudzi malowany na płótnie

Młyn malowany na płótnie

Przyroda

Przez obszar Gminy przepływają: rzeka Udal, będąca lewobrzeżnym dopływem Bugu oraz trzy cieki wodne o mniejszym znaczeniu: rzeka Krzywólka, Kanał Żmudzki oraz Kanał Lipiniecki. W Gminie znajdują się cztery zbiorniki retencyjne:

- w miejscowości Puszcza o pow. 10,00 ha,
- w miejscowości Wołkowiany o pow. 4,00 ha,
- w miejscowości Kol. Pobołowice o pow. 9,50 ha,
- w miejscowości Wołkowiany - zbiornik „Dębowy Las” o pow. 27,60 ha.

Gniazdo bociana wiosną

Krajobraz polny

Po żniwach

Zimowy krajobraz

Gmina charakteryzuje się lesistością wynoszącą około 20 %, i występowaniem dobrych gleb. Miejscowe środowisko przyrodnicze należy uznać za cenne, o czym świadczą występujące tu prawne formy ochrony przyrody. Walory krajobrazowe Gminy doceniono poprzez objęcie ich ochroną w dwóch Obszarach Chronionego Krajobrazu: Chełmskim oraz Grabowiecko-Strzeleckim. Obok miejscowości Żmudź znajduje się rezerwat przyrody z cennymi formami erozyjnymi na stokach ze skał kredowych oraz najbogatszym w Polsce stanowiskiem lnu złocistego. Dodatkowo na listę pomników przyrody wpisano dziewięć dorodnych drzew. Faunę Gminy reprezentują ptaki: łabędź niemy, kwiczoł, dzierzba rudogłowa, puszczyk, sowa uszata, rybitwa białoczelna, pliszka siwa, a także unikat w skali

Para łabędzi

Można też dostrzec bobra

kraju - orlik krzykliwy. Najcenniejszy przedstawiciel gadów to żółw błotny a wśród płazów salamandra plamista, kumak nizinny, żaba zielona i ropucha szara. Ssaki to przede wszystkim sarny, łosie oraz bobry.

Na terenie Gminy występują następujące pomniki przyrody:

- dąb szypułkowy rosnący w miejscowości Pobołowice o obwodzie pnia 527 cm,
- lipa drobnolistna rosnąca w miejscowości Bielin o obwodzie pnia 290 cm,
- dwa jesiony wyniosłe rosnące w miejscowości Kolonia Pobołowice o obwodzie pnia około 380 cm
- dwa dęby szypułkowe rosnące w miejscowości Pobołowice o obwodzie pnia 427 cm,
- dąb szypułkowy rosnący w miejscowości Żmudź o obwodzie pnia 421 cm,
- dwa modrzewie rosnące w miejscowości Wólka Leszczańska o obwodzie pnia 286 i 332 cm,

Ponadto w miejscowości Żmudź występuje rezerwat przyrody o pow. 5,81 ha. Rezerwat utworzono w celu zachowania unikalnych form erozyjnych zbudowanych ze skał kredowych oraz ochrony stanowisk roślin kserotermicznych z największym w Polsce skupiskiem lnu złocistego.

Widok na Rezerwat Przyrody Żmudź

Północno-zachodnią część Gminy obejmuje Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu. Są to tereny niezwykle bogate pod względem florystycznym i faunistycznym: dolina rzeki Udal i rzeki Krzywólka z licznymi stawami i torfowiskami, kompleksy leśne okolic miejscowości Pobołowice i Puszcza. Południowy fragment Gminy należy do Grabowiecko-Strzeleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i obejmuje atrakcyjną krajobrazowo rzeźbę terenu okolic Maziarni i fragment doliny rzeki Wełnianka.

Zalew „Dębowy Las”

Pole rzepaku

Turystyka, sport i rekreacja

Gmina Żmudź jest atrakcyjna turystycznie. Nad zalewami „Dębowy Las” i w miejscowości Puszcza wykształciły się popularne centra letniego wypoczynku nad wodą. Szczególnie atrakcyjnym miejscem do wypoczynku jest zbiornik „Dębowy Las”. Można tam powędkować i odpocząć w ciszy i spokoju. Gminę przecinają piesze i rowerowe szlaki turystyczne, ale to nie wszystkie propozycje wypoczynku aktywnego, gdyż w Ośrodku Wypoczynkowym Caritas

Festyn rekreacyjny

Wypoczynek nad wodą

w miejscowości Puszcza można pojeździć konno. Uzupełnieniem turystycznej oferty Gminy jest możliwość „wypadu" na spotkanie z zabytkami pobliskiego miasta Chełm. Mimo wkraczającej nowoczesności w Gminie wciąż pełno jest starych domów oraz stylowych kapliczek, figur i krzyży przydrożnych.

Okolica jest dość ciekawa gdyż jest tu cicho i spokojnie. Warunki są wręcz idealne na odpoczynek od wielkomiejskiego zgiełku. Zatem na urlop „Jedź na Żmudź". To wcale nie tak daleko.

Przyjemnie pojeździć konno

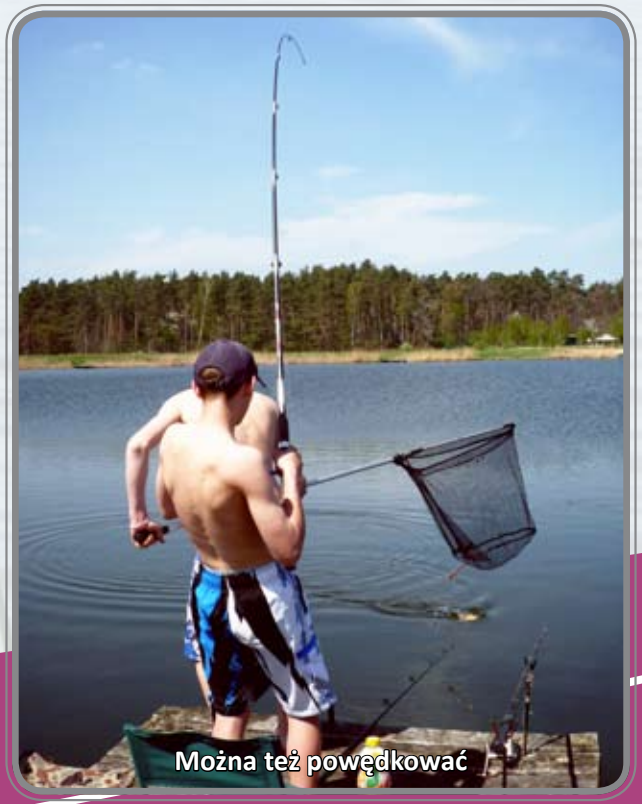

Można też powędkować

Rekreacja nad zalewem „Dębowy Las”

Szlaki turystyczne:

- „Rezerwatów Przyrody”, pieszy, zielony: relacji Urszulin – Kolonia Leszczany – Wojsławice

Mecz piłki nożnej

Mapa Gminy Żmudź

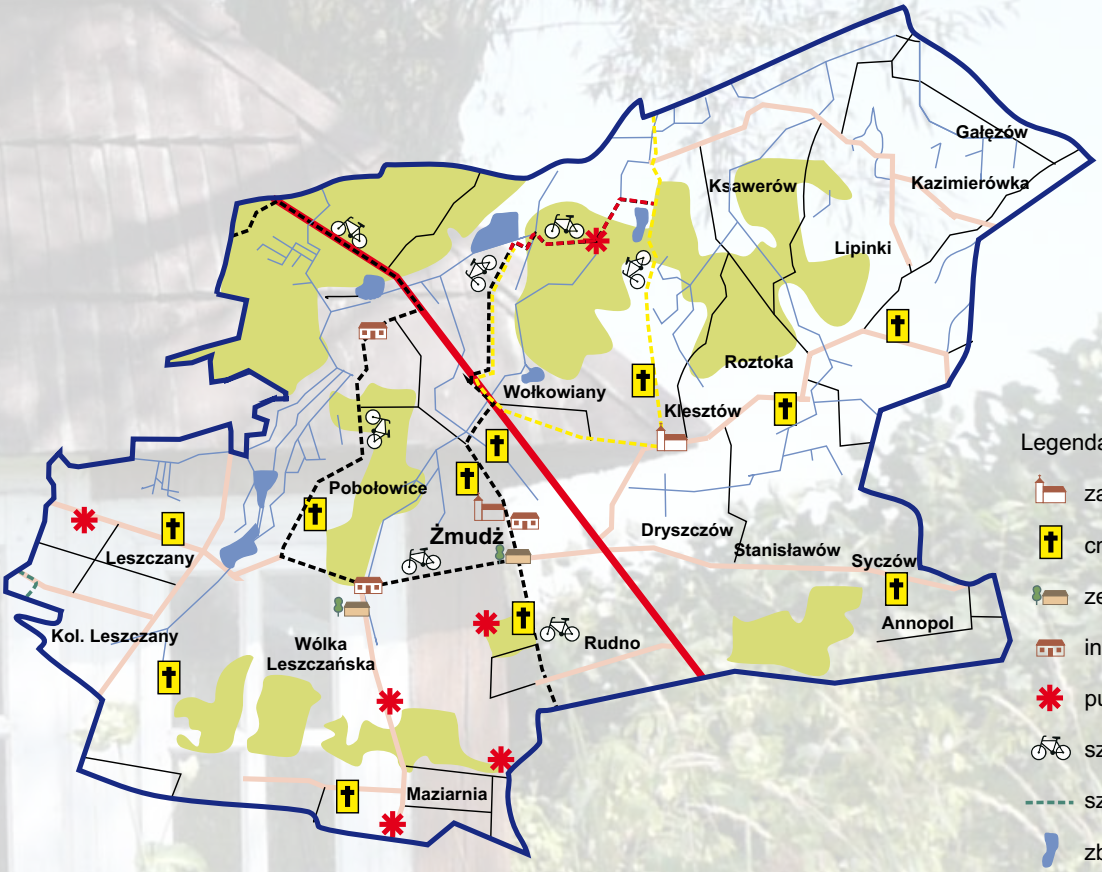

Legenda:

- zabytkowe kościoły
- cmentarze i mogiły
- zespoły dworskie (pozostałości)
- inne zabytki architektury
- punkty widokowe
- szlaki turystyczne rowerowe
- szlaki turystyczne piesze
- zbiorniki wodne

Publikacja współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej

Egzemplarz bezpłatny

Urząd Gminy Żmudź
Żmudź 2
22-114 Żmudź
tel. /82/ 568-01-82
e-mail: urzad@zmudz.gmina.pl
www.zmudz.gmina.pl

Opracowanie graficzne i skład:
Doradztwo i Reklama
www.doradztwoireklama.pl
Zdjęcia:
Marek Marcola, Urząd Gminy Żmudź